

Пише: Горан Николић
среда, 22 октобар 2008 22:27

У нашој јавности се све више говори и пише о непознатим деловима ратне и поратне судбине немачке националне мањине на југословенским просторима и то је, вероватно, једна од последњих, великих, „белих мрља“ наше недавне прошлости. Разлога за овај говор је више, а главни поводи леже у медијској присутности припадника немачке мањине из земље и иностранства као и актуелизирању проблема денационализације. Редови који следе представљају покушај давања обриса ове судбине са нагласком на питању национализоване имовине ове мањине.

Немци су били најбројнија национална мањина у Југославији између два светска рата. Први попис становништва обављен након првог светског рата (1921) евидентирао је да на подручју тадашње југословенске државе живи 505.790 особа које су изјавиле да за свој матерњи језик сматрају немачки. Други, десет година касније (1931) обављени, југословенски попис становништва регистровао је 499.969 особа са немачким као матерњим језиком од чега 10.026 Јевреја. Од тог броја највећи део њих живео је на подручју данашње Војводине (328.000), затим у Хрватској (95.000), Словенији (29.000), Босни и Херцеговини (15.000). Град Београд је био насеље у коме је живело највише Немаца (пред Други светски рат преко 13.000).

У Војводини	Преко 328.000
У Хрватској	Преко 95.000
У Словенији	Преко 29.000
У Босни и Херцеговини	Преко 15.000
На подручју града Београда	Преко 13.000

У предвечерје и у току Другог светског рата знатан број њих је био понет националном еуфоријом и успесима Трећег Рајха и активно потпомогао успостављање и одржање окупационих режима на југословенским просторима. Но иако нису сви били понети тим заносом, нити су њихови греси били већи од греха других, само се на њих сручио грех колективне кривице. На основу једне одлуке АВНОЈ-а од 21.09.1944. сва имовина припадника ове националне мањине, изузев оних који су били симпатизери или чланови комунистичког покрета отпора, је национализована, а њени чланови, који нису напустили земљу, убрзо су затим стављени у логоре.

Оваква политика према њима била је мотивисана како тадашњим, у добром делу Европе и света распрострањеним, антинемачким расположењем, тако и тежњом да се оваквим колективним кажњавањем једних, ослободе кривице припадници других националности које су учествовале у крвавом грађанском рату и тако смире узвреле међунационалне

страсти.

Логорске године овдашњих Немаца су потрајале до пролећа 1948. када су распуштени и последњи логори за њих. У њима је, услед глади, болести и исцрпљености, велики део логораша, пре свега стараца и деце, оставио своје животе. Процене о броју жртва у њима су различите и крећу се у распону од 15.000 до 64.000, у шта су урачунати и стрељани припадници немачке националне мањине у првим данима након доласка партизана и црвеноармејаца, а некада и страдали интернирци у украјинским рудницама.

Након изласка из логора њима је де факто био признат статус националне мањине и југословенске власти су уложиле доста труда не би ли изградиле инфраструктуру сходну томе статусу, а у границама својих могућности и идеолошких ограничења. Тако је, већ у пролеће 1948. основан лист на немачком језику *Der Schaffende* (Трудбеник), недуго затим почела су да се оснивају немачка културна и спортска друштва и отварају одељења са наставом на немачком језику. Школске 1951/52. у преко 30 основних и две средње школе у Војводини изводила се настава на немачком језику, а у Суботици је при педагошкој академији отворено одељење за образовање наставника на немачком језику. На програму радио Новог сада емитовао се и програм на немачком језику, а југословенске власти су покушале да у земљу врате неке од познатих интелектуалаца ове мањине, левих опредељења (Професор Гаус итд.). Читава ова структура, се међутим, срушила средином 50-тих година, услед њиховог наглог исељавања у Аустрију, СР Немачку и УСА.

Према подацима које наводе Др Никола Гаћеша и Др Владимир Стипетић, двојици вероватно највећа стручњака за питања аграрне реформе на југословенским просторима, припадницима немачке националне мањине је 1945. године одузето укупно 97.490 поседа са око 638.000 хектара земље, куће, пољопривредне машине, радионице, фабрике и друга имовина. Према овим подацима у Војводини је одузето 68.035 поседа са 389.256 хектара, у Хрватској 20.457 поседа са 120.977 хектара, у Словенији 5474 поседа са 114.780 хектара, у Босни 3523 поседа са 12,733 хектара и у Србији један посед са 193 хектара.

У Војводини	68.035 Поседа	389.258 ха земље
У Хрватској	20.457 Поседа	120.977 ха земље
У Словенији	5.474 Поседа	114.780 ха земље

Питање имовине бивше немачке националне машини у Југославији

Пише: Горан Николић
среда, 22 октобар 2008 22:27

У Босни и Херцеговини	3.523 Поседа	12.733 ха земље
У Ужој Србији	1 Посед	193 ха земље
Укупно	97.490 Поседа	637.941 ха земље

Питање ове, одузете имовине, било је готово 30 година предмет спора између Савезне републике Немачке и Југославије. Немачка држава га је поставила 50-тих година и оно је на неки начин било противтежа југословенском захтеву за ратном одштетом.

Колика је била ратна штета коју је Трећи Рајх починио Југославији? Према процени Репарационе комисије при влади ФНРЈ из 1945. године, укупна ратна штета, коју је Југославија претрпила у Другом светском рату, износи 46,9 милијарди долара, а рачунато по курсу из 1938.године. Од тога ратну штету су причиниле: Нацистичка Немачка у износу од 35.858 милијарди долара, фашистичка Италија 9,850 милијарди и Мађарска и Бугарска 1,192 милијарде долара.

Земља	Сума у милијардама долара
Нацистичка Немачка	35.858
Фашистичка Италија	9.850
Мађарска и Бугарска заједно	1.192
Укупно	46.900

Југославија је поред тога, по наводима ове комисије, дала и 1.700.000 жртава, а право на ратну штету је имало и 270.000 југословена који су били на принудном раду у Немачкој, 120.000 ратних заробљеника који су се крајем рата вратили из Немачких логора, 320.000 интернираца, 320.000 принудно мобилисаних лица и 530.000 Југословена који су присилно расељени током рата.

Иако су Југославија и СР Немачка 50-их и 60-тих година потписали неколико споразума којима је Немачка страна обештетила неке категорије жртава рата и платила мање делове ратне штете (Одштета из 1955. за добра која су за време окупације пренета у Трећи Рајх, Одштета добијена на основу споразума из 1963, а намењена жртвама огледа на људима итд.) спор је остао отворен све до 1973. године. Разлога за то било је више и њих треба тражити у измењеном односу снага међу ратним савезницима у послератном периоду, југословенском почетном опредељивању за Исток а не Запад, у потписивању споразума који су југословенској страни касније везивали руке ("опрости" ратне штете ДДР-у, Мађарској и Бугарској итд.) и коначно, у југословенском признавању ДДР-а, што је за последицу имало примену тзв. Холштајнове доктрине на Југославију од стране СР Немачке и тиме прекида дипломатских односа између две земље од 1957. до 1968.

Пише: Горан Николић
среда, 22 октобар 2008 22:27

године. Иако су у том периоду економски односи између две земље били готово нормални, у њему се није могло доћи до коначног решења спора. И једна и друга страна су, међутим, настојале да искористе то време и побољшају властите позиције пред коначно решење проблема. У Немачкој је, тако, 1961. године, од стране Савезног министарства за избеглице и ратом оштећене, објављен V том опсежне “Документације о протеривању Немаца из источне и средње Европе”, посвећен судбини Немаца у Југославији (Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa. Band V: Schicksal der Deutschen in Jugoslawien).

Три године касније, 1964, Југословенска држава је, желећи да чињенично боље поткрепи своје захтеве за ратном одштетом, спровела Попис жртава Другог светског рата на својој територији. Југословенска јавност је о овом попису сазнала тек крајем 80-тих година, а његови комплетни резултати, иако потпуно обрађени, ни до данас нису публиковани.

Поновно успостављање Немачко-Југословенских дипломатских односа у јануару 1968., долазак Вилија Бранта 1969. на место канцелара и његова нова источна политика, отворили су пут за коначно решавање проблема ратне штете и питања одузете имовине немачке националне мањине у Југославији. До споразума је дошло у априлу 1973, приликом сусрета Јосипа Броза и Вилија Бранта на Брионима, проналажењем тзв. „Брионске формуле“. На основу ње: „Обе стране су дошле до уверења да су односи достигли степен који допушта да се на место раније размотрених решења отворених питања из прошлости постави дугорочна сарадња на привредном подручју“. Немачка страна је уз то одобрила Југославији и помоћ у капиталу у вредности од 700.000.000 ДМ. Овај споразум је ратификован у Скупштини СФРЈ 26.12.1974. и њиме су, по оцени међународне правне јавности, оба спорна питања била решена.